

УДК 338.001.36

Чатченко Т.В.

кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

МОЛОДІЖНЕ БЕЗРОБІТТЯ ЯК ОДНА З ВИЗНАЧАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВИРІШЕННЯ

YOUTH UNEMPLOYMENT AS ONE OF THE DEFINING PROBLEMS OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE AND ITS SOLUTIONS

АНОТАЦІЯ

У статті розглядається таке негативне економічне явище в Україні, як безробіття, а саме той її бік, який стосується молоді. Розкриваються сутність і особливості поняття. Особливу увагу приділено статистичним складовим, їх аналізу, а також пошуку шляхів вирішення проблеми.

Ключові слова: рівень безробіття, молоді фахівці, зайнятість, методи боротьби з безробіттям, населення, причини безробіття, робоча сила, ринок праці, економіка.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается такое отрицательное экономическое явление в Украине, как безработица, а именно та ее сторона, которая касается молодежи. Раскрываются сущность и особенности понятия. Особое внимание уделено статистическим составляющим, их анализу, а также поиску путей решения проблемы.

Ключевые слова: уровень безработицы, молодые специалисты, занятость, методы борьбы с безработицей, население, причины безработицы, рабочая сила, рынок труда, экономика.

ANNOTATION

The article exploring the interactive youth unemployment as a negative social and economic phenomenon in Ukraine. It reveals the nature and characteristics of the concept. Particular attention is paid to statistical components, their analysis, finding solutions of problems.

Keywords: unemployment rate, young professionals, employment, methods of combating unemployment, population, causes of unemployment, labor force, labor market, economy.

Постановка проблеми. Сучасні умови нестабільності все більше впливають на всі сторони соціально-економічного життя населення. Особливо відчутно це позначилось на ринку праці, що спричинило ріст такого негативного явища, як безробіття. В особливо скрутному становищі опинилась молодь, адже на ринку праці утворюється нестача робочих місць для молодих фахівців. В результаті процес зростання рівня незайнятої молоді має негативні економічні та соціальні наслідки для населення країни, адже саме молоді люди є основними носіями інтелектуального потенціалу суспільства і джерелом поповнення трудових ресурсів. Таким чином, забезпечення гідних умов для розвитку і життєдіяльності молодих фахівців має величезне

значення для подальшого успішного розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню різних аспектів формування і розвитку молодіжного ринку праці, а також проблемам забезпечення ефективної зайнятості молоді присвятили свої роботи такі вчені, як, зокрема, І. Бондар, Д. Богиня, В. Васильченко, Р. Джекман, Г. Дмитренко, Т. Заяць, Р. Леярд, К. Маккенн, Д. Мортенсен, І. Петрова, В. Савицька, Л. Ткаченко, Р. Філер, Х. Холзер, Л. Шаульська.

Мета статті полягає у розгляді сутності та особливостей поняття «молодіжне безробіття», сучасного стану молодіжного безробіття в Україні і його особливостей, виявленні шляхів вирішення вищезазначеної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Безробіття – це соціально-економічне явище, під час якого частина робочої сили (економічно активного населення) не зайнята у виробництві товарів і послуг. Безробітні поряд із зайнятими формують робочу силу країни. У реальному економічному житті безробіття виступає як перевищення пропозиції робочої сили над попитом на неї [1].

До безробітних в Україні відносяться особи, які досягли 16 років, що у розглянутий період:

– не мали роботи (прибуткового заняття);

– займалися пошуками роботи, тобто зверталися в державну або комерційну службу зайнятості, використовували або поміщали оголошення у пресі, безпосередньо зверталися до адміністрації підприємства (роботодавця), використовували особисті зв'язки та інші способи, робили кроки до організації власної справи, були готові приступити до роботи протягом двох тижнів.

До безробітних, зареєстрованих в органах державної служби зайнятості, належать особи, які не мають роботи, шукають роботу і в установленому порядку набули офіційного статусу безробітного.

Таблиця 1

Рівень безробіття в Україні у 2016 році (кількість населення в тис.) [3]

2016 рік	Всього населення	Економічно активне населення	Зайняте населення	Безробітне населення	Рівень безробіття	Зареєстрованих безробітних
I квартал	42 708,6	17 194,9	15 428,0	1 766,9	10,3%	498,6

Рівень безробіття – кількісний показник, який визначається як відношення кількості безробітних до загальної чисельності економічно активного працездатного населення країни (регіону, соціальної групи), а також виражається у відсотках [2].

Згідно з даними Державної служби статистики України на I квартал 2016 року кількість зареєстрованих безробітних становила 498,6 тис. осіб (табл. 1).

Проаналізувавши табл. 1, можна зазначити, що співвідношення безробітного населення та економічно активного населення становить більше 10%, що є найвищим показником безробіття з 2002 року (рис. 1).

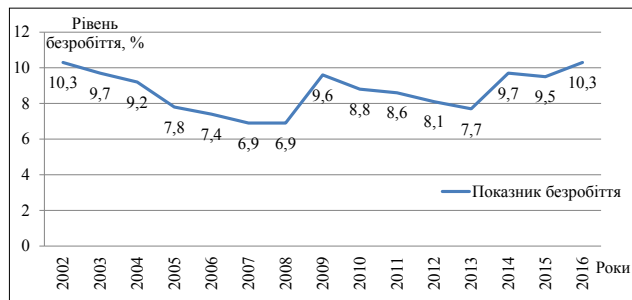

Рис. 1. Рівень безробіття у 2002–2016 роках, %
Джерело: розроблено автором за джерелом [3]

Таким чином, зміна рівня безробіття за останні 14 років показує, що у 2016 році цей показник досяг найвищої позначки. Це свідчить про те, що в Україні чисельність економічно активного населення зменшується, а без-

робітного, навпаки, зростає. Це стосується і молодих фахівців.

Державна служба статистики України приводить такі дані щодо рівня зайнятості населення щодо молоді у відсотках до загальної кількості населення відповідної вікової групи (табл. 2).

Виходячи з даних табл. 2, можна сказати, що серед жінок у віці 15–24 років відсоток безробітних складає 21,9%, серед чоловіків – 22,7%. При цьому відсоток безробіття у міського населення серед молоді перевищує сільське – 23,5% і 20,7% відповідно. Коефіцієнт перевищення рівня безробіття серед молоді в середньому у віковій групі 15–24 років порівняно з рівнем безробіття населення у віці 30–49 років становить 2,7 рази, зокрема серед міського населення – 2,9 рази, сільського населення – 2,5 рази.

Якщо ж звернути увагу на дані, котрі дає Міжнародна організація праці (МОП), то можна побачити, що половина безробітних у світі – люди у віці до 24 років. За останнє десятиліття рівень безробіття серед молоді різко збільшився і досяг рекордного рівня у 88 млн. осіб, рівень молодіжного безробіття у світі (люди у віці 15–24 років) становить понад 12,5%. Згідно з прогнозами фахівців цей показник продовжить зростати, а до 2018 року досягне позначки майже в 13% [4].

Таким чином, вищенаведений статистичний аналіз дає зрозуміти, що значну частину безробітних як у світі, так і в Україні складає молодь у віці 15–24 років.

Безробітна молодь буває таких груп:

Таблиця 2

Рівень безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, віковими групами та місцем проживання у I кварталі 2016 року (в середньому за період, у % до загальної кількості населення відповідної вікової групи) [3]

	Всього	Зокрема, за віковими групами				
		15–24 років	25–29 років	30–34 років	35–39 років	40–49 років
Все населення	9,1	22,4	11,2	9,7	7,2	7,6
Жінки	8,1	21,9	10,8	8,4	6,7	7,1
Чоловіки	10,1	22,7	11,4	10,8	7,7	8,1
Міські поселення	9,0	23,5	10,8	9,4	7,5	7,6
Сільська місцевість	9,4	20,7	12,0	10,8	6,6	7,6

Таблиця 3

Специфіка молодіжного ринку праці

Характеристика	Обумовленість характеристики
Нестійкість попиту і пропозиції	Мінливість орієнтацій молоді, її соціально-професійної невизначеності; загострення соціальних проблем молоді.
Низька конкурентоспроможність порівняно з іншими віковими групами	Молодь піддається найбільшому ризику втратити роботу або не працевлаштуватися.
Молодіжна зайнятість має явні і приховані розміри	Збільшується група молоді, яка не працює і не вчиться.
Велика варіантність	На ринок праці виходять випускники навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за великою кількістю різнопланових професій.
Складна ситуація з жіночою зайнятістю	Традиційно серед випускників навчальних закладів жінки становлять значну частку, при цьому роботодавці віддають явну перевагу під час прийому на роботу чоловікам.

Джерело: розроблено автором за джерелом [6]

- випускники загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і вищих навчальних закладів;
- звільнені у зв'язку зі змінами в організації виробництва;
- військовослужбовці, звільнені зі строкової служби у Збройних силах;
- жінки, які перебували у відпустці для догляду за дітьми, домогосподарки;
- інші категорії (звільнені у зв'язку з плинністю кадрів, школярі 9–10 класів, молодь, яка не зайнята більше одного року, тощо) [5].

Безробіття молоді – соціально-економічне явище, під час якого працездатна молодь перебуває в пошуках роботи та готова приступити до неї, але не може реалізувати своє право на працю, тим самим втрачає основні засоби до існування [1].

Охарактеризуємо молодіжний ринок праці (табл. 3).

Розглянувши і проаналізувавши вищенаведену таблицю, котра характеризує молодіжний ринок праці, можна виділити причини такого стану молоді на ринку праці:

- світова фінансово-економічна криза;
- міграційні процеси;
- недосконалі програми розвитку молоді;
- диспропорції між попитом та пропозицією на ринку праці (державне замовлення на підготовку кадрів не відповідає сучасним вимогам ринку праці);
- недосконалість законодавства з питань зайнятості;
- недостатня поінформованість абітурієнтів про потреби ринку;
- різний рівень розвитку регіонів України;
- недостатній рівень взаємодії між навчальними закладами та роботодавцями;
- відсутність у молодих фахівців знань, основ соціально-правових відносин, необхідної кваліфікації;
- слабка адаптація до навколишнього середовища;
- високі професійні вимоги у роботодавців до майбутнього працівника, небажання їх нести;
- надзвичайно низькі заробітні плати, які пропонуються українцю на початку кар'єрного шляху;
- відсутність перспектив росту;
- додаткові організаційні та фінансові витрати, пов'язані з професійним навчанням молодих кадрів;
- високий рівень корупції під час вступу на «престижні» вакансії, особливо в державних установах і на великих підприємствах;
- небажання роботодавців приймати на роботу молодих людей у зв'язку зі службою у Збройних силах у майбутньому, а молодих жінок – у зв'язку з відпусткою для догляду за дитиною [1; 7].

Усі ці причини свідчать про дисбаланс між попитом та пропозицією, що є основною причиною безробіття. Також це говорить про недо-

статню підтримку молоді з боку держави, роботодавців, навчальних закладів, а також про необхідність самої молоді вдосконалювати свої вміння та навички.

Слід зазначити, що молодіжне безробіття складніше і небезпечніше, ніж доросле, через такі наслідки для добробуту суспільства і держави загалом:

- соціальні (молодь є вразливою громадською категорією, адже молоді люди, не сформовані психічно, морально і соціально, гірше пристосовуються до змін економіки, за умови відсутності можливості гідно забезпечити життя вони здатні вдаватися до злочинної діяльності або соціальних вибухів; все це призводить до соціальної ізоляції, поглиблює розчарування в суспільстві і справедливості);
- економічні (зростання витрат на допомогу по безробіттю; марна трата коштів державного бюджету на навчання фахівців, які потім не знаходять роботи; зростання обсягу витрат на допомогу по безробіттю; зниження рівня ВВП; зниження рівня життя населення цієї категорії [8]; виїзд молодих спеціалістів, котрі прагнуть реалізувати себе за кордоном; як результат, країна втрачає перспективні кадри).

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що безробіття є частиною соціально-економічного життя населення, проте проблема безробіття молоді є першочерговою серед економічних і соціальних проблем ХХІ століття, оскільки одним із визначних факторів економічного і соціального розвитку будь-якої країни є соціокультурне і професійне становлення саме молоді. Отже, необхідно знайти шляхи її подолання, оскільки інакше вона може призвести до руйнівних соціальних та економічних наслідків.

Виділимо 4 основні суб'єкти, які взаємодіють на молодіжному ринку праці – безпосередньо самі молоді спеціалісти, навчальні заклади, роботодавці та держава – та сформуємо заходи вирішення проблеми безробіття, яких вони здатні вжити (табл. 4).

Слід зазначити, що перші кроки вже були зроблені з боку держави в бік підтримки молоді. Так, у 2016 році в Києві був представлений соціальний проект “Ukrainian New Generation University” [9], який є соціальним освітнім проектом, спрямованим на розвиток у українських студентів, випускників, молодих фахівців так званих *soft skills* (навичок результативності). Він складатиметься з трьох блоків:

1) онлайн-модуль, протягом якого студенти набувають певні знання щодо «ключових компетентностей»;

2) “face-to-face” – безпосередньо навчання у форматі інтерактивних технологій, тренінгів, бізнес-стимуляцій, рішень конкретних бізнес-кейсів;

3) застосування отриманих знань під час стажування в компанії; тут учні не тільки познайомляться з бізнес-процесами, але й напишуть

Таблиця 4

Шляхи вирішення проблеми молодіжного безробіття основними взаємодіючими суб'єктами

Суб'єкт	Вжиті заходи
Молоді спеціалісти	<ul style="list-style-type: none"> – відвідування тренінгів, майстер-класів з отриманням сертифікатів; – участь в програмах стажування; – відвідування ярмарки вакансій; – розміщення резюме на порталах пошуку роботи; – постійний моніторинг ринку; – набуття досвіду ходіння на співбесіди, удосконалення в майстерності самопрезентації, результатом є здобуття впевненості та навичок поведінки на майбутнє.
Навчальні заходи	<ul style="list-style-type: none"> – організація ярмарки вакансій молодим спеціалістам; – надання баз для проходження баз практики студентами; – налагодження механізму, під час якого навчальні заклади будуть укладати з підприємствами прями договори на навчання фахівців необхідних спеціальностей.
Роботодавці	<ul style="list-style-type: none"> – співпраця з навчальними закладами (наприклад, відвідування захистів дипломних робіт студентами старших курсів з можливістю влаштування найкращих на перше робоче місце або проходження стажування); – організація днів відкритих дверей та тренінгів для зацікавлених у подальшій роботі на підприємстві; – запровадження програми стажування, практики для молодих спеціалістів, літніх програм працевлаштування; – впровадження гнучких форм зайнятості.
Держава	<ul style="list-style-type: none"> – створення та удосконалення системи професійної орієнтації; – вдосконалення механізмів ефективності діяльності органів щодо працевлаштування молоді; – сприяння організації молоддю власного бізнесу, реалізації власних креативних проєктів (стартапів); – зниження податків, створення пільг для підприємств, які беруть на роботу молодих спеціалістів на перше робоче місце; – забезпечення робочих місць в проблемних регіонах країни.

Джерело: розроблено автором

відповідний проєкт, спрямований на вирішення конкретних бізнес-завдань.

Він дасть змогу підготувати 200 тис. молодих фахівців відповідно до вимог бізнесу і завдяки участі роботодавців у складанні програми.

Таким чином, всі вищезазначені заходи всіх суб'єктів молодіжного ринку праці, а також ті, що вже реалізуються, не просто зменшать рівень безробіття серед молоді, але й допоможуть їм розвиватися та здобувати впевненість в собі і загалом в соціально-економічному середовищі навколо їх, що позначиться на їх подальшому робочому житті.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Романюк О. Проблеми працевлаштування молоді / О. Романюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_ep/2011_6/files/ES611_53.pdf.
2. Финансовый портал Минфин: Уровень безработицы в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://index.minfin.com.ua/people/unemploy.php?2016>.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Міжнародної організації праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm#a4>.
5. Іваницька С. Проблема безробіття молоді України / С. Іваницька, І. Мороховець // Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання. – 2015. – № 5.
6. Роль служби зайнятості в професійному самоопеределенні молоді / [О. Дубова, З. Рахматулліна, І. Маслова] // Человек и труд. – 2007. – № 1.
7. Яценко Н. Причини безробіття молоді в Україні / Н. Яценко, Я. Яковенко // Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. – 2013. – № 1 (78).
8. Проблеми молодіжного безробіття та шляхи його подолання / [А. Білик, С. Гарна, Л. Гончар] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua/konfer41/41.pdf>.
9. Проблемы безработицы молодежи в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://odnako.su/news/ukraine/-494731-problemy-bezraboticy-molodezhi-v-ukraine>.